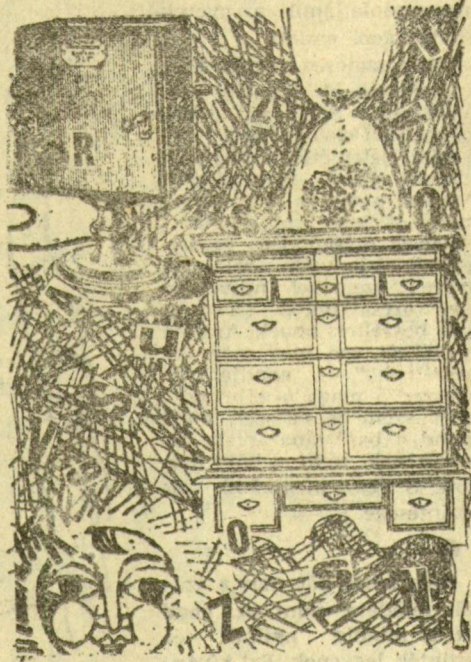

A MI OSZTÁLYUNK

Hatvannégyen kezdtük és tizenkilencen fejeztük be ezerkilencszázharmincháromban. Csodálatos osztály volt. Akkoriban kupamérkőzéshez volt hasonlatos egy-egy év, és a bajnoki táblázaton állva maradtok szeptember negyedikén bevonultak az újabb küzdelemkre. Tizenkilencen aztán félholtan elvonultunk valamerre, sebeinket nyalogatva. Ki a falujába, községi irnoknak, ki a MÁV-hoz díjtalan gyakoronoknak, némelyik verset írt és elment Pestre, mások lödörögtek és esténként a sarkon vitákoztak Gideről, Illyés Gyuláról, egyikük a Gondolatra is előfizetett, miután résztvett a városi népszámlálásban és kézhezvette évek óta első keresményét, negyven pengőt. Mások csónakba ültek, eveztek fel a Duna mellékáigába, fent Kattyasznál fenék-horgokat raktak le. Ismét mások ásitottak, heverték, egészen kiment belőlük a kraft. Már elbutultak, de aztán kitört apránként a nagy háború — és elmentünk katonának. Közben néhányan már meghaltak, tüdővészben, Borbás beállt cserepezőnek és leestett a fűszerüzletről. Aztán elmúlt a lidércnyomás és valakinek eszébe jutott, hogy összehívja a válogatott tizenkilencet. Nyomozása során kiderült, hogy hatan haltak meg, egy útban van haza Dániából, így tehát nincs akadálya az érettségi találkónak.

A Dánál együtt tizenhárman ültünk a fehér asztalnál, kicsit megdőbbenve mustárgattuk egymást. Bajszok, pakomparkok, ócska kabátok, bakancsok, megvénült ábrázatok fürödtek a híg halászlé szagában. Akkor volt köztünk egy százados, de kijelentette, hogy rövidesen üzembiztos lesz, egy másik kalauz volt, egy harmadik borbély. Ezek az alakok valahogy eltévedtek, hiszen ők voltak az osztály díszsei. A többi tíz imigyen oszlott meg: három könyvelő, egy mezőőr, egy lévita Zalában, egy kocsikisérő, egy tanár, két kulák, egy költő.

Közismert dolog, hogy az idő múlásával rendeződnek a dolgok, vagy így, vagy úgy, de rendeződnek. Soraink nem apadtak a daniái újra jegyet váltott, otthagyták önálló kis tejjgazdaságát, s újra leültünk a fehér asztal mellé, és szüjgyre vettük egymást. Volt némi változás. Itt-ott kopaszodó fejek voltak láthatók, tömöttebb bukszák, jobb ruhák, és két százados. A borbély is felemelte fejét, egy szövetkezet vezetője lett. A kocsikisérő és a mezőőr rendőrszázados lett, ez volt a szenzáció. Akadt egy főkönyvelő is, szóval a csapat tovább szerepelt az élet első ligájában. De a költő kiesése állt, valahol eltévesztette eszmei alapját, átmenetileg kolbászgépét kezelte a kecskeméti vágóhídon. Nem panaszkodott. Mindenki a lévitát nézte, ez izgalmas volt, hiszen mindannyian tudtuk, hogy manapság lévitákban nincs kereset. A lévita megígérte, hogy több gölt fog rúgni az elkövetkező öt év alatt. A kalauz vasúti tiszt lett, a vol százados valóban üzembiztos, autótól érkezett. Kicsit elhízott a koma. Figyelmeztettük. Aztán újra elváltunk, lelkes hangulatban, és megfogadtuk, hogy most tíz évet várunk, legközelebb újra itt találkozzunk és mindenki vígvázson az egészségére. A meccs tovább folyik, az ifi csapatok erősen rúgják a dugókat.

Fehér Kálmán rajza

Haj, haj, már ötvenévesek voltunk, és alig ismertük meg egymást. A régi asztalhoz ültünk, a halászlévet kevesen bírták, sokat dohányoztak, elnéztek messzire, a távolba, szóval alaposan kikészült a csapat. A dán nyugodtan ült, pálinkázott. A rendőrből egy maradt, a másik, Kulín Feri, borzasztóan meghalt ötvenhatban. Mindenki vitte valamire, a volt két kulák is, főagronómusok lettek, csak a költő nem volt képes megtalálni eszmei alapját. Nem tudott kibabalyodni életének megénekeléséből. Epigon volt szegény, sajnáltuk, bár lapszerkesztő lett, és csak esténként írta verseit, maga magának. Mind a tizenhárman éltünk, és nagyot lélegeztünk.

Lent a Duna hőmpölygött, Julis néni túróscsuszát hozott. Lám, de szép lány volt, akkor, régen, most kövér asszony, csak a ragyogó fekete huncut szeme a régi. Úgy látszik belül cseppet se fogott rajta az idő. A levegőn se fogott, a jó ősz napon se, a mi szívünkön se. Elhatároztuk, hogy az idő változása miatt bevezessük az élet ifjúsági ligájába, az első osztályba. Volt még néhány berügandó dugónk, elhatároztuk, hogy tíz év múlva pont itt találkozzunk. Mindenki vígvázson az egészségére, a dánt külön figyelemmel, azt felelte, hogy hazajön, meghalt a felesége. Nincs mi ottartása. A borbélyvizagátónak meghagytuk, hogy a koszvakarók ne ácsingózzanak olyan szemérmesül a borraló után, intézkedjen. A főkönyvelőknek sikeres eszeleéseket kívántunk őket senki se írgelje. A vasutas főintéző megígérte, hogyha az ő vonalán bliccelünk, majd összetépi a jegyzőkönyvet. Aztán énekeltünk, majd Julis néni kitette a szűrűnkét. Lelkes hangulatban távoztunk, hogy újabb tíz fordulón át rúgjuk a dugókat az élet kapujába.

Nem lesz semmi baj, a mi osztályunk remek csapat.

Lódi Ferenc:

Pörnye-virág

Rongyos az égbolt, rügyfakadásra langyos eső hull, tisztul a fény. Csórt köszörül sok fecske-dalárda vén kapualjak mennyezetén.

Szinte, hogy fölkap kedvem, a hangos, jó fűtyörészni szürke kövön. Gondolatom már messzi kalandoz, s mint a kamaszt vár szép örömom.

Ott... az a lányka, tarka ruhában, szőke hajával játszik a szél. Hány tavaszt késve nőtt meg utánam? Hallgat a lélek, hallgat a mély.

Szemben a fákkal állok a téren, bölcs öregember mind a platán. Nézik a megtört vágy-repülésem s összesusognak: trallala, lám...

Szalma tűzben láng lobogásom föl nem ér már a csillagokig. Tűnt nyarak árnya pörnye-virágon dermed a csöndben, halni szokik.

Köznapi Lajos utóalkulátor a Felhőgomolyító Kisz-nél, többszörös villamosutas és példás családapa. Ez utóbbi minőségében két serdülőkorú leánya papája. A lakása a Külső-Lótap utca 823/c III. emeletén húzódik, közvetlenül a lépcsőház mellett déli ablakkal.

Húsvét második napján reggel háromnegyed hat órakor veszes csengésre ébredt barátunk és családja. A szomszédos ház szegényházfelügyelőjének két ifjú fia állt az ajtóban holmi locsolóalkalmatossággal.

Illedelmesen beléptek, előbb megtörölték a lábukat, majd az orrukat és elkezdtek a verset a kis kertészlegényről, meg a hervadó rózsáról. Közben a kislánykák is előbújtak és megadón tartották feljüket a locsoló-üvegek alá. A gyerekeknek a kupica még korai lett volna, feketekávéra nem is tartottak igényt, legkényesebb megoldásnak a készpénz kínálkozott, mert a kevés-számú hímes tojást tartalékolni kellett. A tízforintost az egyik gyerek jön el családostól, zsebrevágta és utána a másik tartotta a szomszéd házban markát. Húsz forint van locsolkodnivalója, és hozzájuk is kezdődött a nap. Aztán a csengő becsenget.

A fiatal fiúcskák hamar nosztalgáltak a környéken, hogy itt érdemes locsolkodni, más gyerekek meg holmi részesedést adtak tovább a jó címet. Tekintettel arra, hogy a környéken igen sok a fiatal fiú, a nyok társadalmi állománya minden

A másik hősünk, Főjeles János, főzéhetekkel korábban haditervet készített: különböző listákat írt össze a meglocsolandó asszonytársakról a férfiak, ritkább esetekben az asszonyok a fiatal fiú, a nyok társadalmi állománya szerint csoport-

már a másik lakásban koccintott. Közben többször hazatelefonált, egyeztetett a locsolkodókat a névjegyzékkel. Már délutánba hajlott az idő, amikor összetalálkozott Nagyfejú kartárral, aki mint már mondtam, csúcsizé volt a csúcs hivatalban és így Főjeles kartárnak főnöke is egyben. Nagyfejú éppen hozzájuk tartott. Hazakísérte és a továbbiakban jó házigazdához illően lábatlankodott körülötte. Nagyfejú már fáradt volt, meg túl szíves is volt a vendéglátás, s némi mámor is körüllegedezte, sokáig elidőzött Főjeleséknél. Csaknem késő estig. A házigazda addig nem mozdulhatott otthonról.

Másnap kiderült, hogy Nagyfejú neheztel Főjelesre, mert az nem öntözte meg a feleségét. Nem tudott jönni, mert éppen ő volt náluk.

Köznapi Lajos is, Főjeles kartár is azon töprengett, most miként engesztelhetné ki a főnökét — különös tekintettel a várható jutalmazásokra.

Benedek Miklós

Húsvéti esetek

várakozást felülmutatva. Piros tintát sem val húzta alá a felmutatott az óra, a tétlenül felkeresendők, zölddel azokat, akiket csak akkor, ha jut rá idő és késsel azokat jelölt meg, akiket csak akkor fog felkeresni, ha Nagyfejú kartárs, aki csúcsizé a csúcs hivatalban, szintén locsolásra érdemesnek tartja. Jó mindig egy kicsit körültekintőnek lenni. Végül az asszonytársaknak az a csoportja következett, akikre csak ebben az esetben kerülhet sor, ha az ő férjeik is megfizetik Főjelesné. Jó, ha az ember nem hamarkodik el semmit. Nagyjából tervszerűen ment minden. Főjeles kartárs rokkant egyik helyről a másikra. Még a torján volt az egyik ház sonkája, amikor

szerint értendő — egy bizonyos kor után, csak a munka. S ezt annyira fölfokozni, hogy gyorsan ellobbanjanak a rokkant évek. Másként is fogalmazható ez: minden gond, baj, személyes kínódás elől menekülni a munka nyugalmaiba! A ceruza meg a papír biztonságérzetet szűl oltalma alá bújni. Csak így tudom valahogyan megérteni Móra Ferenc újságíróit.

A régi és a mai újságírás között akkora különbség van, mint a múlt és a mai társadalom között. Móra korának progresszív újságírói a legjobb esetben megírták a nyomorúsággal terhes valóságot, de megváltoztatni nem volt hatalmukban. A ma újságírója nemcsak leírja, de egyben változtatja is az életet. Az uralkodó társadalmi eszme szolgálatában írni, amely változtatni képes a nemzeti sorson, magában hordozza az írás változtatására képes erejét is. Azonos pólusok más-más eszközöiről, formáiról van szó. Mig Bálint György, Móra Ferenc és mások meggyőződéses ellenzékiek voltak, addig a ma újságírója meggyőződéses „kormányparti”. Őket célba vehették a támadott hatalom góliátjai és paritváhaborút robbantattak ki ellenük, addig a ma újságírója mögött egy erős életképes néphatalom áll.

A régi világ újságíróiról bértollnoknak nevezték a nép melletti, a progressziót képviselő szellemi erők. Igazuk volt, egy nemzet elnyomóitását célzó politika mellett szólni — meggyőződés nélkül, csak bérért írni — valóban bértollnokság. Ezzel a könnyű fajsúlyú ármádiával hazikban szembenálltak a Bálintok és a Mórak.

A rosszindulatú és gonosz lelű ember a ma újságíróit is suttomban bértollnoknak tartja. Pedig az újságíróinak zöme eszmei meggyőződésből eredően forgatja tollát. Saját népének, nemzetének érdekeit, vágyait írja le: nem a nemzeti sorssal szemben — mint a kevésbé „dicsőséges” elődök — hanem a nép, a nemzet jövőjét egyengetik. A ma újságírója nem hatalmi klikkek, személyek házitollnok, hanem egy jól megformált pártpolitika, szocialista politika meggyőződéses szolgálatja. S büszke lehet, aki e politikát tollával is szolgálja: igényt tarthat ő is az olvasó emberek becsülésére.

Mégsem ilyen sima ügy ez. A mi elődeink egy meglevő hatalom gonoszságai, ostobaságai ellen szóltak. Mi meg, egy általunk is épített néphatalom mellett szóltunk. De hogyan szóltunk? A jó szem és a jó toll ma is kevés. Felelősséggel hordozott személyes bátorság nélkül, ma sincs alkotó újságírás. A „fenti” elhatározások sajkózása már kikopott a mi ólomszérunkból. Viszont a fenti elhatározáshoz, a „lenti” érvényesítés érdekében, eredeti gon-

dolatokat adni: ez már újságírás! S eközben a gondolati összeütközés gyakran elkerülhetetlen. Aki ezzel nem mer szembenézni — nehezen válik alkotó újságíróvá. Szerkesztőségi ember igen hasznos, sőt nélkülözhetetlen is lehet, de teremtő erejű ceruzakoptató aligha válik belőle.

Neheze lenne összeszámlálni, hányszor írta le Móra Ferenc, hogy ő két napig sem vállalná rangos közügyek intézését, mert nem arra termett emberfajta. Figyelmet érdemel ez az akkor nagyon megokolt álláspont és magatartás, mert ennek rosszul értelmezett utóezzesei ma is hatnak az újságírásban. Lehet-e hatalmi közszolgálatot teljesíteni és írni? Lehet-e valaki közfunkcionárius és újságíró egyidőben? A mi viszonyaink között ez összeegyeztethető. A közéleti működés „anyagot” és információt szolgáltat az íráshoz, ezáltal táplálja és serkentője is. Móra Ferenc újságíró nem szolgálhatta azt a hatalmat, amellyel legjobb meggyőződése alapján szemben állt. Nem azért nem lett kultuszminiszter, mert erre alkalmatlan fajta, hanem azért, mert nem egyeztethette össze progresszív elveivel az analfabétizmust és a mesterségesen lefojtott szellemi viszonyokat, a konzervált butaságot, amelyet a társadalom kultúrkormányzata teremtett. A mi viszonyaink között ilyen meghatározó erejű ellentmondás azonos eszméből táplálkozó hatalmi funkció és újságírás között nem lehet. A közpályán dolgozónak és az újságírónak is jól kell érzékelni, hogy mit tegyünk „fenti”, s ez majd, hogyan hat „lenti”. E két pólus jó érzékelése nélkül nem lehet jó közfunkcionárius, jó újságíró az ember. Köz-funkció és újságírás egy gyökérből táplálkozik.

A Memento írásai országosan is előkelő rangot adó publicisztikából, vezércikkekből áll. Erre nemcsak a hatalom képviselői figyeltek oda, hanem az újságolvasó értelmiség, a középkegyek és a közélet iránt érdeklődő munkások is. A pontosan kiszámított politikai aktualitás, a gondolatgazdagság és a kitűnő stílus avatta országos rangúvá a Délmagyarország vezércikkeit. S e harmas igény ma is érvényes, s országos hatású is. Móra újságírói stílusától a mai újságíróknak van tanulnivalója, hogy végre meg szabaduljon a nyelvi nehézségekben szenvedő, szürke, elkopottat úgynevezett közéleti zsargonról, amely értékes gondolatokat is uniformizál.

Országos rangú és igényű újságíráshoz nemcsak a fővárosi lapnak van lehetősége. Az új sznobizmus megnyilatkozása éppen az, hogy a fővárosi lapban három sor, egy pillanat a tv előtt — többet jelent, mint vidéken tíz vezércikk. Persze, hogy kell az országos publicitás is. Sőt,

az országos és „helyi” publicitás együttesen ad megfelelő rangot az újságíróknak is. De nem attól válik valaki elismertté, hogy hátatfordít — ha csak teheti — a vidéknek, esetleg annak a vidéki lapnak, ahol kezdte, s besorol egy huszadrendű fővárosi lap közkeletű közé. Móra Ferenc élet utolsó hónapjaig írta vezércikkeit a Délmagyarország számára. Tanú a megjelent kötet. Miért? Azért, mert aki minden idegszálával újságíró — tehát közéleti ember, politikus —, s jó érzéssel áldotta meg születése, az jobban szereti induló lapját, mint a saját gyereket. Úgy ragaszkodik hozzá, mint alkotó korban az életéhez. Hányszor de hányszor vágta a sorkba Móra Ferenc a vidéki lapíras ceruzáját! Aki ismeri a Móra irodalmat — tanúskodhat itt is. De újra előkötötte a plajbászt és írta a vezércikkét, mert aki ebben a mesterségben á-t mondott egyszer, végigjárja ezt az utat. Többé nem tudja elhagyni soha! S milyen nagy erény, önbecsülés és következetesség kifejezője ez... (Kár, hogy ezt a jellemet nem jegyzik megfelelő árfolyamon ma sem.)

Szép tempósan végére értem a kötetnek. Elolvastam a jegyzeteket is, s ezek Móra újságírói, tanulmányi, műveltségügyi és érdeklődési világába nyitnak kis kapukat. Ez bizony a régi klasszikus műveltség legjavából mutatja a jeles osztályzatokat. Sajgó szívvel nézegettem a sok okos magyarázatot, s fájlaltam saját sorsom elejét, hogy én nem érkeztam időben ehhez a tanteremhez. Tudom, hogy most főnőhézó ellenvetések érnek: „más a mai műveltség kritériuma.” Igaz, de az újságírás megkívánja mindkettőt, a klasszikus és — s amivel bővült — a mai, a kor műveltségét is, az aztán a grammatika szobájába nyitva, az idegen nyelvismereteket is. A munkáshatalom sem igénytelenebb, s nem is annyira szemérmes léte negyedszázadánál, hogy ezt a természetes kívánságát saját érdekében ki ne mondja.

Rosszul esik nekünk ez a kimondás? Biztosan. Hiszen messziről indultunk, nagy pályát futottunk meg a gyöpös árokpárt szelétől a politika irányításáig. Széduletes pálya, széduletes eredményes pálya. Na, de a követelőző élet ettől nem hatódik meg. Ezért érzem én alázatos szolgának magam: munkára, tanulásra, írásra ítélnék, mert van pótolni valóm mindenben.

Móra Ferenc újságíró hagyatékán eltűnődni nem haszontalan, s számunkra, jó sorsot szolgáló utódoknak meg szinte kötelességünk.

Vadvirágot teszünk csöndben Móra Ferenc újságíró sírjára. Nem kötelességből, őszinte tiszteletből.